

TANULMÁNY

A kreditrendszer szakképzésbe való bevezetésének feltételeir 1

Magyarország ez ideig is jelentős lépéseket tett és jelenleg is jelentős munkát folytat a szakképzés rendszerének megfeleltetésére a hazai és nemzetközi - európai uniós - környezet igényeihez, az igények folyamatos változásának követéséhez.

A jelenlegi szakasz feladata a szakképzés hazai kredit alapú egységes moduláris rendszerének kidolgozása és annak folyamatos egyeztetése az European Credit System for VET az ECVET munkacsoport eredményeivel.

A fenti célok eléréséhez olyan feltételrendszernek kell megfelelni, amely kiterjed valamennyi, a szakképzést befolyásoló tényezőre.

1. Általános feltételek

1.1 Szemléletváltás

A „szemléletváltás” az egyik, talán legfontosabb feltétele a hatékonyan működő szakképzési rendszernek. A szemléletváltásra hosszú időre van szükség. Valamennyi egyéb feltétel változása hatással van a szemléletre, a „szemlélet” csak lassan lépésről-lépésre változik és mindig magában hordozza a megújulást.

A szemléletváltás legfontosabb területei:

- A szakképzési intézmények részéről a szemléletváltást segítő körülmények megteremtése, az infrastruktúra és a humán erőforrások biztosítása a moduláris rendszer képzésre és a kreditrendszer bevezetésére
- A szakképzési intézmények részéről nyitottság a munkáltatók felé, fokozott figyelemmel a munkáltatók igényeire, rugalmasság, a munkaerő piaci igények gyors leereagálása, felkészülés a speciális

rész szakképesítések - modul egységek és kisebb kredit érték képzések - teljesítésére

- Az oktatók részér l az új módszerek, kiemelten a tanulásirányítás módszerének elsajátítása, a tanulási folyamat megtervezésének szervezésének képessége, az egyéni életpálya tervezés segítése az egyénre szabott teljes és rész-szakképesítésekre kiterjed en
- Az oktatók részér l igény az önképzésre a korszer ismeretek megszerzésére, begyakorlására, igény a szoros kapcsolattartásra a munkáltatókkal, a szakképzés szervezeteivel
- Az oktatók részér l képesség a változó munkáltatói igényeket kielégít új szakképesítések, modulok, modul egységek gyors kidolgozására
- A tanuló/munkavállaló részér l igény a szakképzettség folyamatos fejlesztésére, a munkaer piac változásához igazodó képzettségre, továbbképzésre
- A tanuló/munkavállaló részér l befogadása az új képzési módszereknek különös tekintettel az aktív ismeretszerzésre
- A munkáltatók részér l a szakképzés támogatása, kölcsönös el nyökön alapuló együttm ködés a szakképz intézményekkel az igények, a munkakörök ellátásához szükséges kompetenciák megfogalmazása a szakképz intézmények felé, nagyobb szerepvállalás a gyakorlati képzésben
- A munkáltatók részér l a megszerzett szakképesítés kredit szerinti, a kisebb kredit egységeket is figyelembe vev erkölcsi és anyagi elismerése

1.2 Szakképzés a munkaer piac igénye szerint

A munkaadók igényei szerinti szakképzésnek kell megvalósulnia és a szakképz intézményeknek a munkaadók igénye szerinti, nem pedig a saját, meglév képzési ajánlatra épül , esetenként a „divat” miatti érdekl désre számot tartó, vagy a tanulót hosszabb ideig az intézményhez köt képzéseiket kínálnia.

A legfontosabb fejlesztend területek:

- Pályaorientációs, a munkába állást és a munkahely megtartást segít információs és intézményi hálózat biztosítása szükséges, ahol a tanuló/munkavállaló tájékoztatást, és segítséget kap:
 - A lakókörnyezet – kis térség, térség, megye, régió – munkaer piaci igényeir l, rövid és hosszabb távú prognózisra kiterjed en

- Az elérhető szakképzésekről, a modulokra, kreditekre és továbblépési lehetőségekre kiterjedően
 - Az egyéni képességeinek megfelelő perspektivikus szakképzés kiválasztásához és az életpálya tervezéshez
 - A szakképzettség megszerzésének, az át- és továbbképzésnek a lehetőségeiről, a szakképzés formájára, helyére, feltételeire vonatkozóan
- A szakképzési intézmények és munkáltatók részéről naprakész információ biztosítása a fenti információs és intézményi hálózat részére
- A munkaadók szélesebb bevonása az értékelési, fejlesztési és minőségellenőrzési folyamatokba

1.3. Az állam szerepvállalása a szakképzésben

Valójában az államnak kell megteremtenie valamennyi feltétel teljesülésének lehetőségét. A szabályozó rendszerek megkövetelése összhangban az erőforrások biztosításával alapozza meg a szakképzési rendszer hatékonyságát és minőségét.

Az állami szerepvállalás legfontosabb területei:

- A szakképzési rendszerének folyamatos fejlesztése és megkövetelése, az új vagy változó szakképesítések, modulok, kreditek gyors adaptálása
- A szakképzési szervezeti struktúrájának megkövetelése és fejlesztése
- A szakképzési információs és dokumentációs hálózatának egységes rendszerbe foglalása és megkövetelése
- A változó igényeket követő szabályozórendszer
- A feltételek biztosítása a munkavállaló részére a szakképzés megszerzéséhez és igény szerinti fejlesztéséhez / költségterítés, adók, járulékok stb. /
- A szakképzés megújulását segítő kutatás-fejlesztési ösztönzése, támogatása
- Az állami erőforrások biztosítása és felhasználásának ellenőrzése

- A szakképzés megfeleltetése a nemzetközi - európai uniós – rendszernek:
 - A szakképzés rendszerének igazodnia kell az európai uniós rendszerhez, melyre már az átstrukturálás id szakában is figyelemmel kell lenni
 - Nemzetközi együttm ködés az európai uniós rendszer adaptációjára és a magyarországi eredmények, tapasztalatok átadására
 - A szakképesítések, modulok, kreditek kölcsönös elfogadásának megvalósítása az európai uniós tagországokkal

2. Közvetlen feltételek

A kredit alapú moduláris rendszer szakképzési rendszer kidolgozásának és bevezetésének alapvet feltétele a tananyag tartalmának és módszertanának megújítása és a tanulási környezet megfeleltetése.

2.1. A modul fogalmának pontos meghatározása, egységes értelmezése

A legfontosabb feltétel a fogalmak egységes értelmezése ezen belül a modul egységes megfogalmazása és alkalmazása a szakképzésben.

- A modul és a modulrendszer alapjainak meghatározása
- Id alapú vagy teljesítmény alapú esetleg kombinált alapú legyen e a modul
- A modul pontos megfogalmazása
- A modul bemeneti és kimeneti szabályozása
- A modul tartalmi követelményei
- A modul teljesítéséhez szükséges tárgyi és személyi feltételek egységes megfogalmazása

2.2. A kredit meghatározása

Szükséges az egységes, országos, a szakma és vizsgakövetelményeknek megfeleltetett kreditrendszer kidolgozása a szakképzésben.

- A kredit fogalmának pontos meghatározása
- A modul és a kredit kapcsolata

- Az egységes értékelési rendszer kidolgozása, a kredit számértékének hozzárendelése a kompetenciákhoz, a modul egységekhez, a modulokhoz és a szakképesítésekhez

2.3. A modul a kredit és a tananyag összefüggése

- A modul a kredit és a képzési program kapcsolata
- A modul a kredit és a tananyag kapcsolata
- A tanulás folyamata

2.4. Az értékelési rendszer és a dokumentálás egységesítése

- A mérés egységesítése, a mérés egységeinek meghatározása
- A szakképzési szintek beazonosítása
- A mérés eredményeinek dokumentálása
- Az egységes, objektív értékelési szabályozás
- A szakképzés nyilvántartásának szabályozása

2.5. Az elzeteresen megszerzett tudás, kompetencia elismerése

- A belépési szint meghatározására mérési és értékelési módszer kidolgozása
- Az elzeteresen megszerzett tudás beszámítása
- A tanulmányok nélküli szakismeret beszámítása

2.6. A szakképzések közötti horizontális átjárhatóság biztosítása

- A kredit azonos értelmezése az iskolarendszer és iskolarendszeren kívüli képzésben / felnőttképzésben, távoktatásban /
- A kredit kölcsönös elismerése az iskolarendszer és iskolarendszeren kívüli képzésben / felnőttképzésben, távoktatásban /
- A hazai és az európai uniós kreditek kölcsönös elismerése illetve az elismerés feltételeinek meghatározása

2.7. A szakképzések közötti vertikális átjárhatóság biztosítása

- Az átjárhatóság biztosítása az iskolarendszer és iskolarendszeren kívüli képzésben / felnőttképzésben, távoktatásban /
- A szakképzés és a felsőoktatás kreditrendszerének összehangolása

2.8. Az átképzés, az életen át tartó tanulás feltételeinek megteremtése

- A továbbképzés feltételének megteremtése / a modultartalom szakmai „elévülésének” gyorsaságától függően kredit megújítási elírások kidolgozása /
- A megszerzett tudás beszámíthatósága, az alap vagy szakképzésben megszerzett kompetenciák mérése és elismerése
- A megszerzett tapasztalat, munkahelyi gyakorlat mérése, beszámíthatóságának meghatározása

2.9. A tanulás képességének fejlesztése

- Aktív ismeretszerzés képességének fejlesztése (learn to learn)
- Az irányított és önálló tanulás módszerének elsajátítása, fejlesztése
- Motiváltság, a külső motivációs tényezők
- Technikai eszközök használatának elsajátítása

2.10. A szakképzés intézményrendszere, a humán erőforrások biztosítása

- A szakképzés intézményrendszerének megfeleltetése a modulrendszer képzéshez
- A szakképzés intézményrendszerének megfeleltetése a kredit alapú értékelési és szabályozási rendszernek
- A szakoktató, tanár szerepének megváltozása
- A tanulás irányítás módszerének elsajátítása, fejlesztése
- A tanuló és az oktató viszonyának megváltozása
- Munkatapasztalaton alapuló szakismeret elsajátítás és fejlesztés biztosítása a szakoktatók részére

2.11. A tanulási környezet átalakulása

- A tanulási környezet átalakulása, berendezések, eszközök fejlesztése
- A tárgyi feltételek egységes biztosítása / képzési formától, területi elhelyezkedéstől függetlenül /
- Az információs technológiák szélesebb körű alkalmazása, távoktatás terjedése

2.12. A szakképzés minőségének javulása

- A képzési piac bővülése, a verseny növekedése
- A minőség folyamatos fejlesztése
- A partneri igény- és elégedettség egységes mérése, elemzése és az eredmények közzététele

2.13. A szakképzés finanszírozása

- A normatív finanszírozás megfeleltetése a kreditrendszernek
- A gazdálkodó szervezetek közvetlen részvétele a finanszírozásban
- Az egyén lehetőségeinek megteremtése a költségviseléshez

3. Közvetett feltételek

3.1. Az alapképzés fejlesztése

- Tanulás módszertani képességek fejlesztése az alapképzésben a „tanulás tanulása”
- A szakképzést előkészítő ismeretek, kompetenciák elsajátítása az alapképzésben
- A korszerű oktatástechnikai eszközök használatának elsajátítása

3.2. A tanuló, munkavállaló alkalmazkodóképességének változása

- A munkavállaló alkalmazkodó képessége az életpálya során bekövetkező változásokra, szakmaváltásra
- A folyamatos karrierépítés, önképzés igénye
- Az egyéni életpálya tervezése
- Az egyén fokozottabb felelősségvállalása
- Az egyéni igények és elvárások növekedése

3.3. Az információs és technikai feltételek korszerűsödése

- Az információs rendszerek fejlesztése
- A tömegkommunikáció, számítástechnika fejlődése

3.4. A munka és tanulás integrációja a szakképzésben

- Munkakörelemzések, munkakörelemzésen alapuló tananyagfejlesztés (DACUM módszer)
- A gazdasághoz közeli, azzal kooperációban működő képzések elterjedése
- A gazdálkodó szervezeteken belüli képzések terjedése
- A vállalati gyorsabb profilváltások hatására gyorsabb váltásigénye a szakképzésben
- Az általános és speciális szakismeret iránti igény változása
- A vállalatok közötti verseny fokozódása miatt erőteljesebb munkaerőfejlesztési tevékenység

3.5. A szakképzésből a munka világába való átmenet segítése

- Humán szolgáltatások fejlődése, álláskeresési technikák alkalmazása
- Az egyéni képességek, kompetenciák mérése, pályaelemzés jelentőségének növekedése
- A munkába állás, munkavállalás segítése, kiemelten a munkanélküliek számára
- A szakmai szolgáltató és érdekképviseleti szervezetek szerepének növekedése

4. JAVASLATOK

a kredit alapú modul rendszer szakképzés közvetlen és közvetett feltételeinek kialakítására

4/2. Közvetlen feltételek

4./2.1. A modul fogalmának pontos meghatározása, egységes értelmezése

„ A modul a teljes tananyag önállóan kezelend nagyobb (esetleg több tantárgyat is átfogó), meghatározott id tartammal (óraszámmal) is behatárolt része. A modulok egymáshoz illesztésével, cseréjével különböz moduláris képzési programok állíthatók össze. Egy-egy modul több képzési programban is felhasználható, ami lehet vé teszi a különböz képzések közötti átjárást, a képzések különböz irányú specializálását” Pedagógiai lexikon, 1995)

A modul leírásnak tartalmaznia kell a képzés célját, az elsajátítandó kompetenciát, a szükséges tananyagot / tankönyv, modul füzet, tanulási útmutató stb.), a tanulás folyamatát (csoport munka, egyéni tanulás stb.) a lehetséges módszerek megnevezését, az értékelés módját, az elérend teljesítési szinteket.

A modul tartalmának meghatározása fontos a tanulhatóság szempontjából is.

A modul lehet id alapú, kimenet alapú vagy ezek kombinációja.

Az id alapú modul nagyságának meghatározásánál a modul elsajátításához szükséges tanulási id t veszik alapul. Ebben az esetben nehezen lehet egységes az iskolarendszerben és az iskolarendszeren kívül is alkalmazható meghatározást adni.

A szakképzésben célszer lenne az id alapú modul helyett, a munkakör betöltéséhez szükséges **kompetencia alapú modul**. Így a modul bármely képzési rendszerben teljesíthet és nem el írt az azonos képzési id az azonos óraszám.

Az egységek és modulok terjedelme a kimeneti feltételekhez igazodna és viszonylag nagy eltérések is lehetnének a terjedelem tekintetében. A kimeneti szabályozás azért is alkalmasabb, mert a képzési módszerek széles skáláját írhatja el és az alkalmazott módszerek sokszín ek eltér id igény ek és mégis hatékonyak lehetnek.

Fontos tényez a modul terjedelme, több tapasztalat szerint el nyösebb a kisebb modul. Az egyes szakképesítések megszerzéséhez szükséges modulok számát nem el nyös nagyon megnövelni. Ezért célszer lenne **nagyobb modulokat és a modulokon belül minél kisebb, jól lehatárolható modul egységeket kialakítani.**

Az értékelésnél hátrányos lehet a sok kis egység, ez azonban feloldható, ha a vizsga/értékelés a modul végén egyszerre történik, vagy akár egyszerre több modul is teljesíthet azonos vizsgaid pontban.

A tanúsítványban az összes teljesített modul egység és a modul egységek kreditje regisztrálva lenne és a kimenet szintje ennek alapján beazonosítható.

Egy modul kredit pontja eltér lehet, azaz a kimenetnek megfelelően nem biztos, hogy minden egységet teljesíteni kell. Különbségek lehetnek például az egyes országrészek vagy országok között: egy 8 egységű modul esetében lehetséges, hogy az egyik ország technológiai szintjén csak 6 egység alkalmazásának vannak meg a feltételei: itt ennek a modulnak a teljesítéséhez 6 egységre van szükség. A fejlettebb technológiával rendelkező ország rendszerében 8 egység teljesítése szükséges. Az átjárhatóság, a modul honosítása így is biztosított, ha a hiányzó modul egységeket teljesíti a tanuló. Lehetséges az is, hogy a technológia fejlődésével újabb kompetenciát kell elsajátítani, ami „méretét” tekintve nem modul csak modul egység terjedelmű, így a már kialakított rendszerben növelni lehet a modulon belüli egységek számát.

Fontos tényező a **modulok egymásra épülése**. A modulrendszerben meg kell határozni a **modulok be-, illetve kimeneti szintjeit** így a képzésbe való be- és kilépés rugalmasan biztosított. A kimenetek, mint **rész-szakképesítések** is pontosan lehatárolhatóak.

A szakképzés moduláris rendszerének kidolgozásával együtt ki kell dolgozni a **moduláris oktatóanyagokat** (tanulási útmutatók, modulfüzetek, távoktatási anyagok, elektronikus ismerethordozók stb.).

A modulrendszerben el térbe kerül a gyakorlatorientált tapasztalatokra épülő szakképzés és az ehhez rendelt oktatási anyagok és módszerek..

A modulrendszer megadja a lehetőséget a képzésbe kerülő tanulóknak a felkészültségének, képzettségének beszámítására.

A moduláris tananyagok oktatására **felkészült oktatókra** van szükség.

A tárgyi és személyi feltételeknek - függetlenül a képzési helytől - a modul elírásainak meg kell felelnie.

A modul a szakképzéstől független és a tanulóknak önálló tanulási képességeitől független alkalmas lehet különböző intézménytípusokban, munkáltatónál vagy egyénileg folytatott szakképzési formák illetve azok kombinációinak alkalmazására is.

4/2.2. A kredit meghatározása

*A modul és a kredit kapcsolata: - a **modulrendszer tulajdonképpen a kredit rendszer megalapozását jelenti**, ugyanis egy-egy modul elsajátítása megfelel a modulnak megfeleltetett kredit pont megszerzésének.*

*A magyar szakképzés folyamatban lévő moduláris rendszerének kialakítása, a **szakképzés szintjeinek behatárolása** alapot biztosít a kreditrendszer bevezetéséhez.*

„ A kredit, vagy más megfogalmazásban a tanegység, olyan mértékegység, amely adott fels oktatási szakon a tanulmányi munka idő-és teljesítmény ráfordítását jelzi.” (Pedagógiai Lexikon, 1997)

A kredit a szakképzésben első sorban valamely teljesítmény egységhez kell, hogy kötődjön. A kredit számokban kifejezett értéke megfelel a hozzá tartozó tanulási folyamat és az azzal elérhető teljesítmény mennyiségének.

*A szakképzésben a **modulhoz és azon belül a modul egységekhez** kellene rendelni a kredit értékeket. A **modul egységen belül pedig a kompetenciáihoz** kellene **rendelni a kredit értékeket** és a modul egység kredit értéke a hozzá tartozó **kompetenciák kredit értékének** összegével lenne egyenértékű. A szakképesítés kompetenciáinak nehézségi foka természetesen eltér, ezért a kredit pontok értéke az alapfokú szakképesítésekénél kisebb értékű, míg az emelt szintű szakképesítésekénél nagyobb értékű lenne.*

A modulok kredit értékét a modul egységek kreditjének összessége adná.

A szakképesítés kredit értéke a megszerzéséhez szükséges összes modul kredit értékéből állna.

*A kredit értékeket mindig alulról felfelé kellene hozzárendelni az egyes szakképesítésekhez, így azonos szintű szakképesítések kredit pontjai nem lennének feltétlenül azonosak. Azonban a szakképzés szintjeinek pontos lehatárolásához az **azonos szintek kreditpontjainak egy megadott intervallumon belül** szabadna mozogni. Ezt a kategorizálást nagyon körültekintően, minden szakmacsoportra egységesen alkalmazhatóan kellene megállapítani.*

Ebben a rendszerben a szakképzésben nagyobb kredit számokat kellene alkalmazni, mint az a felső fokú oktatásban jellemző. A kis egységek elvételével azonban a rész szakképesítések megszerzése, az át- és továbbképzések lehetősége sokkal jobban beazonosítható a hozzá tartozó kredit értékkel.

*Míg a felső fokú oktatásban a kredit általában a tanulmányi munka idő- és teljesítmény ráfordítását jelzi, addig a szakképzésben a **kimeneti teljesítményt***

jelentősen függetlenül attól, hogy mennyi időre volt szüksége és milyen módszert alkalmazott a tanuló. Ebben az esetben a kompetencia elsajátítható lenne iskolarendszerben vagy iskolarendszeren kívül, a munkáltatónál munkaviszonyban eltöltött idő alatt illetve szakképesítéstől függetlenül akár magántanulmányok folytatásával is. Természetesen a lehetőségeket mindig behatárolja, hogy az adott kompetencia milyen nehézségi fokú és milyen feltételekkel sajátítható el.

Az egységes értékelési rendszer kidolgozása tenné lehetővé a kredit számértékének hozzárendelését a kompetenciákhoz, a modul egységekhez, a modulokhoz és a szakképesítésekhez.

4/2.3. A modul a kredit és a tananyag összefüggése

A modul rendszer alapján kell megszervezni a szakképzést.

A **kimenet követelményei szerint** kell a képzési programot és a tananyagot összeállítani. Ez meghatározza a **modulok egymásra épülését**.

A modul rendszer képzés a szinteknek megfelelően számos belépési variációt tesz lehetővé és számos kilépési lehetőséget kínál.

A lehetséges **kimeneti szintek, rész-szakképesítések** meghatározott modulok teljesítése alapján teljesíthetők.

A kimenethez rendeltlen kell meghatározni a különböző képzési formák szerint a **képzéshez szükséges óraszámot**. A modulok nem egységes méretűek ezért a teljesítéshez szükséges tanóra jelentősen eltérhet. Ez azt jelentheti, hogy a modulokhoz szükséges óraszám a hagyományos iskolarendszer két féléves tanévvel nehezen egyeztethető össze.

A szakképzés megújítása, a kredit rendszere való áttérés azonban mindenképpen prioritást kell, hogy élvezzen. Ezért az iskolarendszer oktatásszervezésnek kell az új rendszerhez igazodnia.

A kreditrendszer a jelenlegi, a tanítást a középpontba helyező szakképzési rendszerrel szemben a tanulót, **a tanulási folyamatot helyezi a középpontba**.

A kredit rendszer modularizált szakképzés bevezetésével biztosítható a **tanulás egyéni üteme**, megvalósítható az egyénre szabott tanmenet, a képzések változó időpontokban indíthatók, és az egyes képzések esetén lehetőségek adnak az átjárhatóságra, továbbképzésre.

4/2.4. Az értékelési rendszer és a dokumentálás egységesítése

A kredit megszerzésének illetve megadásának alapja egy **egységes értékelési és dokumentációs rendszer** kell hogy legyen. A kompetencia elsajátításának

mérési módszerei az adott szakképesítést l függ ek, de a lehetséges módszerekhez alkalmazható egységes modulzáró értékkel rendszert kell kialakítani és ahhoz egységes modulzáró értékkel lapot szerkeszteni.

A **mérés/vizsga minimális egysége a modul egység lenne.** A modul egység teljesítését igazoló dokumentumon a modul egység **kompetenciái és ahhoz tartozó kreditek lennének feltüntetve.** Az el zetesen elsajátított kompetenciákat nem kellene újra „tanulni” de mindenképpen újra kellene mérni.

A **modulzáró értékkel dokumentumon fel kell tüntetni, a modul egységek és a modul kredit értékeit.** A korábban megszerzett modul egység krediteket el kellene fogadni és be kellene számítani.

A **szakképzettséget igazoló tanúsítvány** megszerzéséhez szükséges kreditek számát a képzéshez szükséges összes modul kreditjeinek megszerzésével lehetne elérni és az azt igazoló dokumentumon a **modulok és a modul egységek kreditjei lennének feltüntetve.**

Tehát külön dokumentum tartalmazná a modul egységek és külön dokumentum a modulok illetve a szakképesítés teljesítését. Az el z egy részletes tájékoztatást ad, míg a végs dokumentum így jobban áttekinthet .

Szükség lenne, egy minden partner – tanuló, képz , munkáltató- részére elérhet olyan **dokumentációs rendszerre, amely naprakészen beazonosítaná az egyes szakképesítésekhez tarozó modulokat, modul egységeket és a kompetenciákat is.** Ez a dokumentációs rendszer tartalmazná az azonos szakképesítések esetében az esetleges eltéréseket régióként, térségenként. Az eltérések azonban modul egység szintjén lehetségesek, azaz mindössze néhány eltér kompetencia esetén is a modul egységeket kell megkülönböztetni.

A szakképesítés és rész-szakképesítés megszerzésénél, a szakképzések közötti átjárhatóságnál is csak a modul és a modul egységek kreditjeit lehetne figyelembe venni.

A kompetenciák felsorolása és az azokhoz rendelt kredit pontok a modul egység és végs soron a modul kredit pontjainak meghatározását segíti. El nye továbbá az, hogy a munkáltatók felé részletes tájékoztatást nyújt a szakképesítés/modul tartalmáról, az elsajátított kompetenciákról.

A kredit rendszer így biztosíthatja az átjárhatóságot és a részképzések elismerésének lehet ségét, nem csak a szakképesítés megszerzése ismerhet el

kreditekkel, hanem a szakképesítés megszerzéséhez vezet út is, így a **rész szakképesítések elismerésének** is megteremti a lehet ségét.

Szükség lenne a jelenlegi rendszerhez hasonlóan a szakképzési szintek meghatározására. A modulok eltér terjedelme és kimeneti követelményei miatt a 4/2.1. pontban ismertetettek szerint eltér lenne a modulok kredit értéke is. A szakképzések szintjeinek beazonosíthatósága miatt ezért **szintenként egy kredit intervallumot kellene központilag meghatározni**. A szakképesítés összes kreditjeszerint lennének így szintezve a nehézségi fokot is tükrözve a szakképesítések.

A franciaországi feln ttképzési validációs rendszer (lásd. 12 632 munkakódú Utazási jelentés)egy egységes a formális, informális képzésekre egyaránt alkalmazható **objektív értékelési eljárást** kellene Magyarországon is kidolgozni. Az értékelést a meglév magyarországi intézményrendszerre lehetne építeni és csak **képzett, min sített vizsgabiztosok** végezhetnék a vizsgáztatást modul egység illetve modul szinten az el írt kompetenciákra kiterjed en. A vizsgáztatás idejét, helyét lehetne a jelölt egyéni igénye illetve az egyes típusú szakképz intézmények szervezeti struktúrájához igazítani és annak függvényében a vizsgaalkalom vonatkozhatna modul egységre vagy több modulra is.

A dokumentálás Magyarországon is kiterjedhetne az **egyéni portfólióban** a megszerzett munkahelyi tapasztalatokra, a tanulmányok során készített saját dokumentumokra (például szakdolgozat, projekt terv, elkészített munkadarab stb.). Az egyéni képességeket, sajátosságokat is bemutató dokumentum el nyös lenne a munkába álláskor, a megpályázott munkakör elnyeréséhez.

A **validálás szabályozása** kiterjedne a vizsgáztatás módjára, felügyeletre és jóváhagyásra, az ellen rzésre, az elévülési id re és a min ségbiztosításra is.

Az egyén életútjának követése, az intézményi regisztráció segítése egy **egységes számítógépes nyilvántartással** lenne megoldható, amely a szakképzés valamennyi dokumentumának adatait áttekinthet és értékelhet módon rögzítené.

4/2.5. Az el zetesen megszerzett tudás, kompetencia elismerése

Az el zetesen megszerzett tudás, kompetencia elismerésének feltétele az **egységes mérési és értékelési módszer és beszámítási rendszer kidolgozása**. A 4/2.4. pontban megfogalmazottak szerint lehet vé válik a képzésbe beszámítható kreditek meghatározása.

*Erre szükség van a szakképz intézmény és a szakképzésben résztvevő szempontjából is. Azonos módszer esetén bármely szakképz intézményben azonos módon történik az elismerés és beszámítás, ami **az egyén számára fontos.***

A szakképz intézmény számára viszont fontos az, hogy az azonos szint szakképzésben résztvevő csoportok tagjainak tudásszintje, képzettsége között ne legyenek jelentős eltérések.

A megszerzett tudás beszámíthatóságára a jelenlegi szakképzési rendszerben is egy-egy intézményen/intézményrendszeren belül kiváló példák vannak, de az intézmények/intézményrendszerek közötti elfogadás a jelen rendszerben eléggé korlátozott.

A megszerzett tapasztalat, munkahelyi gyakorlat beszámíthatóságára jelenleg szintén vannak jól kidolgozott rendszerek, mint például a szakmai gyakorlatok teljesítésénél részben vagy teljes mértékben elismerhet a megfelelő munkakörben eltöltött idő.

A szakképzés jelenlegi rendszerében azonban elsősorban a mérés hiánya miatt a kimenet szempontjából nem lehetséges a beszámítás és ez sok esetben feleslegesen duplikálja és költségesebbé teszi a szakképzést.

4/2.6. A szakképzések közötti horizontális átjárhatóság biztosítása

*Az egységes mérési és értékelési módszer lehetvé teszi bármely szakképz intézmény között az intézményi **képzés kölcsönös elismerését**, illetve az intézményen kívül megszerzett tudás, szakképzettség elismerését.*

Kredit átvitel az egyik intézményben megszerzett kreditekben kifejezett teljesítmény átvihet más intézménybe, modul egységek kreditjei is átvihetők. A kredit azonos értelmezése és kölcsönös elismerése az iskolarendszer és iskolarendszeren kívüli képzésben / felnőttképzésben, távoktatásban / azt jelenti, hogy a szakképz intézményeknek el kell fogadnia a megszerzett krediteket, és nem kérhet számon a tanulótól a kredit ismételt teljesítése.

A horizontális átjárhatóság biztosítása lehetőséget ad olyan alap modulok, illetve modul egységek beszámítására, amelyek több szakképesítés megszerzésének is feltételei lehetnek, mint például nyelvi, számítástechnikai vagy kommunikációs készségek.

*A hazai és az európai uniós kreditek kölcsönös elismerése illetve az elismerés feltételeinek meghatározása fontos az **országok közötti horizontális átjárhatóság** biztosításához.*

4/2.7. A szakképzések közötti vertikális átjárhatóság biztosítása

A **vertikális átjárhatóság** biztosítása az iskolarendszer, iskolarendszeren kívüli képzések között **egyéni életpálya tervezést** tesz lehetővé. A nappali tagozatos szakképzést és a munka melletti szakképzésben való részvételt a tanuló/munkavállaló az életút során változathatja. A szakképzési intézmények az egységes értékelési és dokumentációs rendszer alapján elismerik egymás képzéseit.

A feltevésekben kialakult kreditrendszer más alapokon szerveződik, mint a jelen tanulmányban feltételezett szakképzési kreditrendszer. A vertikális átjárhatóságnak, beszámíthatóságnak azonban már jelenleg is jó példája az ÁIFSZ képzésben folytatott tanulmányok kreditálása a magasabb képzési szintek számára.

Az eltérő alapokon ellenére a **szakképzés kreditjei a felsőoktatás bemeneti szintjeinek megfelelően** szélesebb körben is beszámíthatóak lennének a szakterületek képzési szintjeinek összehangolása alapján.

4/2.8. Az átképzés, az életen át tartó tanulás feltételeinek megteremtése

Az ismeretek, technológiák elavulásának az ismeretek bővülésének, az új technológiák elterjedésének gyors üteme miatt elterjedt a továbbképzés szükségessége, az „**egész életen át tartó tanulás**„. A tanulási folyamatok és a munkahelyi tapasztalatszerzések váltakozhatnak az egész életen át tartó tanulás során.

Nemzetközi szinten is változott az életen át tartó tanulás koncepciója „**a tanulás az életre szól: learning is for life**„ helyett az új koncepció „**az élet a tanulásra való: life is for learning**„.

Az **életen át tartó tanulás lehetőségét a kreditrendszer bevezetése a szakképzésben minden tekintetben megteremti**. Az át- és továbbképzésre a szakképesítés, a modul tartalom elavulásának függvényében is szükség van. Az életen át tartó tanulásnak is fontos elemei a megszerzett tudás beszámíthatósága, az alap vagy szakképzésben megszerzett kompetenciák mérése és elismerése, a munkahelyi tapasztalat és gyakorlat mérése, beszámíthatóságának meghatározása.

A szakképzés során a modulrendszer rugalmassága következtében az egyén az érdeklődésének, lehetőségeinek megfelelően változtathatja a szakképzés kimeneti szintjét, irányát anélkül, hogy a korábban megszerzett kompetenciái érvényesíthetetlené válnának.

4/2.9. A tanulás képességének fejlesztése

A modul rendszer szakképzésben a **tanulás folyamattá** válik és még fontosabbá válik a tanulás magtanulása.

Jelenleg az alapképzés és a szakképzés sem fordít megfelelő hangsúlyt a tanulás módszertanra, a tanulók megtanítására hogy, hogyan tudnak egyéni képességeiket is figyelembe véve a leghatékonyabban ismereteket elsajátítani. Intézményünkben (ÁFEOSZ Szakközépiskola), a partneri igény és elégedettség kérdéves felmérései alapján mind a tanulók, mind a szülők megítélése szerint nem kaptak elegendő segítséget a lemaradó tanulók. A mélyebb elemzések fényt derítettek arra, hogy a tanulók jelentős részének tanulási problémái vannak.

Az aktív ismeretszerzés képességének megszerzéséhez a tanulás módszertannak nagyobb szerepet kellene kapnia már az alapképzés során. A szakképzésben pedig a szakmai specialitásoknak megfelelően lenne szükség **tanulás módszertani tréningekre**.

A felkészítésnek ki kellene terjednie a gondolkodás, a szintetizálás képességének fejlesztésére, az önértékelési képesség fejlesztése, a tanulási szokásokhoz igazított tanulási képesség fejlesztésére.

A tanulóknak visszajelzést kellene kapniuk, hogy javítani tudják tanulásuk eredményességét.

A modulrendszer szakképzés segíthet fokozni a hallgatók aktivitását, a gyakorlati készség fejlesztését, nagyobb lehetőséget biztosít az önálló, egyéni ütem tanulásra és ennek eredményeként a **szükséges kompetenciák könnyebb elsajátítására**.

A modul rendszer szakképzés nagyobb lehetőséget kínál a különböző tanulási, tanulási módszerek tekintetében. A tanulóknak nagyobb lehetőségek vannak a tanulási módszer megválasztására, elterjednek a tanulók közötti együttműködésre alapozó projekt és team feladatok, a problémamegoldásra.

A számítógép egyre inkább mindennapi használata széles tárházát nyitja meg az interaktív tanulásnak, melyhez a modulrendszer szintén megadja a lehetőséget.

Fontos tényező a tanuló/munkavállaló **motiválása**. A szakképzés modulrendszerében a „kis” modul egységek belátható teljesíthetősége, a horizontális és vertikális kredit átvitel lehetősége egyaránt jelentős motiváló tényezők lehetnek. A munkáltatók részéről a kisebb egységek, részszakképesítések elismerése szintén motiválhatja a szakképzés megszerzésére.

A szakképzésben kiesik, **lemorzsolódók aránya is jelentősen csökkenhet** a rugalmasan átjárható szakképzési rendszer bevezetésével.

4/2.10. A szakképzés intézményrendszere, a humán erőforrások biztosítása

A szakképzés intézményrendszere a modul rendszer képzéshez kell, hogy igazodjon. A szakképzésnek olyan **szolgáltatásnak** kell lennie, **ami kielégíti az egyéni tanulási folyamat és a munkaerő piaci igényeit.**

Az intézményekben az oktatásszervezésnek nem a tanévek és félévek, hanem a tanulásközpontú, modul rendszer képzésnek kell megfelelnie. A szakképzésnek nyitnia kell a munkáltatók felé, a gazdaság munkaerő piaci igényeit rugalmasan kell követni. A rugalmasság szükséges lehet a helyi (térség, régió) speciális munkaerő piaci igényeinek kielégítésében is.

Ezek a feltételek elre vetítik, hogy részben a nagy tanuló létszámmal dolgozó intézményrendszerek (Képző Központok), valamint a rugalmasan alkalmazkodó kisebb képző helyek maradnak a szakképzési piacon. Pozitív hatása az abban részt vett intézményeknél jelentős az Ifjúsági szakképzés korszerűsítése világbanki programnak és a számos két, vagy több oldalú nemzetközi kapcsolatoknak (Leonardo programok) a szakképzés terén. Az innovatív intézmények számos, jó gyakorlattal rendelkeznek és hosszú távon a szakképzés meghatározó intézményei lehetnek.

További tendencia a nagy alkalmazotti létszámot foglalkoztató munkáltatók belső képzésének növekedése.

A szakképző intézmények akkreditációja, minőségbiztosítása és folyamatos fejlesztése elengedhetetlenné válik, jelentősen megnövekszik az intézményi menedzsment szerepe is.

A szakképzés intézményrendszerének meg kell felelnie a kredit alapú értékelési és szabályozási rendszernek, ehhez állami megbízatás és **állami garanciák** lesznek szükségesek, amelyek szintén csak az intézményrendszerek keretében lesznek lehetségesek.

Megváltozik a szakképzésben **résztvevő oktatók, szakoktatók szerepe, a tanulási folyamat irányítása, a tanulói tevékenység megszervezése** válik a legfontosabb feladattá. Új módszereket kell elsajátítani, alkalmasnak kell gyors reagálásra, válaszadásra, új mérési, értékelési rendszerek szerint kell felkészíteni a tanulókat.

Az iskolarendszer képzés kötelező óraszámai mellett mentori, tutori feladatokat kell ellátni.

Részt kell venni **tananyag fejlesztési** folyamatokban, szakmai oktatók részére rendszeres továbbképzés, módszertani képzések, az ismeretek, technológiák korszerűsítésének naprakész követése szükséges. A szakmai megfelelés esetén

lehetséges a távoktatás széleskörű alkalmazása a szaktanárok továbbképzésében.

Fontos szerepet kap a **munkatapasztalaton alapuló szakismeret** elsajátításának biztosítása és folyamatos fejlesztése. A szakoktatók részére a munkáltatóknál a korszerű technológiák, a technológia változásainak megismerésére tréningek beiktatás.

Megváltozik a tanuló és az oktató viszonya, az egyéni tanulói igényekre alapozva kell meghatározni a tanulási folyamatot, az alkalmazott módszereket, motiválni kell a tanulókat. A kompetenciák elsajátításához a képzésben résztvevő egyéni képességeinek és a szakképző intézmény adta lehetőségek leghatékonyabb összhangjának megteremtése a kimeneti szintek teljesítése érdekében.

4/2.11. A tanulási környezet átalakulása

A modulrendszer képzésben **a változatos tanítási-tanulási módszereknek optimális helyszíneket, megfelelő tanulási környezetet** kell biztosítani.

Az önálló munkára, team munkára, projekt munkára alkalmas helyek kialakítása szükséges a szakképző intézményekben.

A szakmai gyakorlati képzés szimulációs munkakörnyezetet biztosító tanegységek kialakítása és folyamatos fejlesztése a szakképző intézményekben. A valóság, a munkáltatónál eltöltött szakmai gyakorlat helyszíneinek biztosítása a képzési folyamatok megszervezése. A munkahelyek reális körülménye és feltételeket teremt és nagyobb felelősséggel jár. A kompetenciákat a reális gyakorlás közben hatékonyabban lehet elsajátítani.

Lehetőseget kell teremteni az önálló, egyéni tanulásra, könyvtárak, számítógéptermekek, forrásközpontok használatára, a feltételek megteremtésére az otthoni tanulásra.

Az oktatás helye, ideje sokkal rugalmasabbá válik, a modulrendszer, a modul egységek kompetenciáihoz igazodik a hagyományos iskolarendszer képzés szabályozottságával ellentétben.

A korszerű szakképzés tárgyi feltételeit a kimenetek egyenértékűsége érdekében egységesen biztosítani kell a képzési formától, területi elhelyezkedéstől függetlenül. Azok a képzőhelyek, ahol ezeket a feltételeket a források hiányában nem tudják megteremteni hosszú távon nem tudják a szakképzési feladatokat ellátni.

Különösen az informatikai rendszerek fejlődnek nagyon gyors ütemben, a fejlődés követésére képes intézmények fognak helyzeti elnyűhöz jutni.

4/2.12. A szakképzés minőségének javulása

A képzési igény változik a **képzési kínálatnak gyorsan kell a változásokra reagálni**. A növekvő versenyben elnyerne kerülnek a modulrendszer szakképzés színvonalas szolgáltatói.

A **szakképzés minőségének folyamatos fejlesztése** szükségszerűvé válik. A tanulók is igényesebbé válnak, megrendelnek tekintendők és nagyobb „beleszólást” követelnek a képzési folyamatokba.

A szakképzés minőségfejlesztése, az intézmények akkreditációja elengedhetetlenné válik.

A szakképzés egységes színvonalát biztosítaná a **partnerek igényének és elégedettségének egységes objektív mérése**. Hosszú távon megvalósítható lenne ezen **eredmények rendszeres nyilvánosságra hozása országos szinten**. A szakképzésben résztvevők így céltudatosan választhatnák meg a számukra leginkább megfelelő szakképesítést és az arra leginkább alkalmas intézményt.

4/2.13. A szakképzés finanszírozása

A szakképzés normatív finanszírozását új alapokra kell helyezni és meg kell feleltetni a kreditrendszernek. A kimeneti finanszírozás **helyett a szakképesítés megszerzésének útját kellene finanszírozni**.

A teljesített modul egységek illetve modulok alapján a szakképzési intézmény és a szakképzésben résztvevő szempontjából is konkrétan meg kell határozni a finanszírozás mértékét.

A **kreditalapú értékelési és dokumentációs rendszer** a jelenleginél lényegesen nagyobb költségigénnyel bírna. A meglévő intézményrendszer feladatkörébe lehetne átstrukturálni ezen feladatokat és **hozzárendelni a szükséges forrásokat**.

A gazdálkodó szervezetek közvetlen részvétele növekedne a finanszírozásban, a munkahelyi képzésekre közvetlenül fordítható források felhasználásának fokozott ellenőrzése mellett.

Az **egyén lehetőségeinek javításával** a költségterhek célszerű csökkentésével, hozzájárulással a költségviseléshez **az anyagi motiváltság is növelhető** lenne a szakképzésben való részvételre.

4/3. Közvetett feltételek

4/3.1. Az alapképzés fejlesztése

Az alapképzés követelményeinek változása az ismeretszerzés arányának csökkentését célozza meg és **el térbe helyezi a képességek fejlesztését**. A legalapvető feladat a tanulás képességének elsajátíttatása. Az **alapkészségek**, mint például a kommunikációs készség **fejlesztése**, a szakképzés megalapozását jelentheti.

A szakképzést el készít ismeretek, kompetenciák elsajátítása az „életre nevelés” az alapképzésben egyre erősödő tendenciává válik.

Ide tartozik a számítástechnikai eszközök használatának elsajátítása és a nyelvi képzés is. A közeljövő szakképzése már legalább **két uniós idegen nyelv** szaknyelvi szint ismeretét fogja megkövetelni, melynek megalapozását az alapképzés valósítja meg.

Első sorban a közgazdasági és kereskedelmi szakközépiskolákban jellemző a tanulás és a munkáltatók világának kapcsolódása. A szakmai alap és orientációs képzés keretében számos formában és rendszerben működnek a szimulált és valós diákvállalkozások. A diákvállalkozás alapítása és megkövetése a szakközépiskolában megismerteti a vállalkozói környezetet és sok esetben közvetlen kapcsolatot teremt és bevonja a képzési folyamatba is. A tanulóknak lehetőséget teremt a munkatapasztalatok megszerzésére.

A jelenleg is felhasználható pályázati források el segíteni célozzák a diákvállalkozások megkövetését valamennyi típusú közoktatási intézményben és a tanárok felkészítésére is lehetőséget biztosítanak, tanári felkészítő programok kidolgozását finanszírozzák.

A diákvállalkozások megkövetése során megszerezhető kompetenciák szinte valamennyi szakképzésben hasznosíthatóak. A közoktatási intézmények döntően kimenet centrikusak, azaz a továbbtanulás esélyének megteremtését tekintik a legfontosabb célnak. Ezen célok mellett a jelenlegi tantervbe nem foglalkoznak beleférrni az ilyen típusú felkészítések. A diákvállalkozás programjának megvalósítása hosszú távon csak akkor lehetséges, ha az beintegrálódik a tantervbe. A megoldás a fakultáció vagy szabad sáv helyett az e típusú képzés kötelezővé tétele.

A korszerű **oktatástechnikai eszközök használatának elsajátítása** is fokozatosan fejlődik, ahogy a képzési intézményekben és nem utolsósorban a családokban egyre nagyobb mértékben válik lehetővé a használati hozzáférés.

4/3.2. A tanuló, munkavállaló alkalmazkodóképességének változása

A moduláris képzés lehet séget teremt a **munkavállalónak az alkalmazkodásra az életpálya során bekövetkez változások követésére, a szakmaváltásra.**

Az egyén igénye kifejez dik a folyamatos karrierépítés, önképzés, az egyéni életpálya tervezés terén. Az egyén egyre inkább alkalmazkodik a változó körülményekhez és növekednek az egyéni elvárások is. Változnak a mentális és fizikai képességek.

Mindezen változásokra a szakképzésnek körültekint en figyelemmel kell lennie.

4/3.3. Az információs és technikai feltételek korszer sődése

Az információs rendszerek fejlesztése a tömegkommunikáció, számítástechnika fejl dése már a közeljöv ben is el re nem látható **fejl désen** mehet át. A szakképzésnek az els k között kell követnie ezen változásokat. A változások **új kompetenciák, új szakképesítések belépését** jelenhetik és megteremthetik a feltételeit egészen **új tanulási-tanítási módszereknek.**

4/3.4. A munka és tanulás integrációja a szakképzésben

A munka és a tanulás egyre kevésbé határolódik el. Az élethosszig tartó tanulás, a folyamatos megújulás igénye **a munka és tanulás váltogatását** vagy hosszan tartó párhuzamosságát feltételezi.

A **munkáltatók** egyre közelebb kerülnek igényeik megfogalmazásával a szakképz intézményekhez, az **igények megismerésére** alkalmasak az egyre inkább terjed munkakörelemz (DACUM) módszerek és azon eredményeken alapuló tananyag fejlesztési módszerek (SCID).

A szakképz intézmények fejl dését is meghatározó tényez vé válik a **gazdasághoz közeli,** vagy azzal kooperációban m köd **képzések** el térbe kerülése.

A vállalati gyorsabb profilváltások hatására gyorsabb a váltás igénye a szakképzésben, el térbe kerül az alap szakképzésre épül **speciális szakismeretek és az átképzések iránti igény.** Megjelenik igényként a meglév munkaer állomány képzettségi struktúrájának megváltoztatása.

4/3.5. A szakképzésb l a munka világába való átmenet segítése

A humán szolgáltatások fejlődése, álláskeres technikák alkalmazása már napjainkban is beépül a szakképzésbe, különösen a felnőttképzés szolgáltatásaként.

Az egyéni képességek, kompetenciák mérése a pályaorientáció jelentőse növekedni fog. A munkába állás, munkavállalás segítése pedig, kiemelten a munkanélküliek számára fontos.

A fenti szempontok alapján egy mindenki számára elérhető és segítőkész szolgáltatási hálózat, internetes hozzáférés és egyéni foglalkozás lenne szükséges, mely országos szinten, de a szűkebb környezet, régió, kis térség adatairól is tájékoztatást adna.

Ez a szolgáltatási hálózat kiemelten kezelné a hátrányos helyzetűek számára kialakított szakképzési lehetőségeket.

5. Jelenlegi tendenciák

- *A magyar szakképzésben a kreditrendszer bevezetésére az eddigekben megszerezett feltételek a meglévő alapokon teljesíthetők.*
- *A meglévő szakképz. és kapcsolódó szakmai intézményrendszer képes a feltételek által megszabott feladatok teljesítésére.*
- *Napjainkban is folyamatban van számos területen az átalakulás előkészítése, melynek jelentős lépése lesz a szakképzés egységes modulrendszerének kidolgozása.*
- *Az európai uniós kredit transzfer munkacsoportban való részvételünk a hazai rendszer folyamatába beépítheti a munkacsoport által elért eredményeket.*

Kecskemét, 2003. 12. 04.

Kiss Istvánné dr.